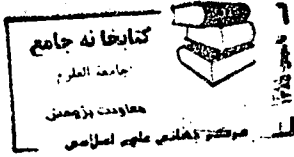

مرکز جهانی علوم اسلامی
جمهوری اسلامی ایران - قم - ۱۳۵۸

مدرسه عالی امام خمینی (ره)

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

گروه علوم قرآن و حدیث

عنوان: بررسی تطبیقی آیه وراثت صالحان

استاد راهنما: حجة الاسلام و المسلمین دکتر حاج عبد الله صادقی

استاد مشاور: حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمد جواد اسکندرلو

نگارش: سید ظفر علی رضوی

سال تحصیلی ۸۶-۸۵

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی
شماره ثبت ۱۴۱۳
تاریخ ثبت:

مسئولیت مطالب مندرج در این پایان نامه به عهده‌ی نویسنده می باشد .
هر گونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع بلاشکال است و نشر آن در داخل کشور
منوط به اخذ مجوز از مرکز جهانی علوم اسلامی است .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و تشکر :

من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق

تمام کسانی که در نوشتن این پایان نامه نوعی کمک فرموده اند سپاسگزاری و تشکر می نمایم.

مخصوصاً از استاد ارجمند و دلسوز جناب حجة الاسلام و المسلمین دکتر حاج عبدالله صادقی (حفظه الله) که مرا در این پایان نامه راهنمایی فرمودند و زحمتهای زیادی را تحمل فرمودند و همین طور از استاد مشاور جناب حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمد جواد اسکندرلو (حفظه الله) که زحمتهای فراوان کشید و مرا در این رساله کمک های زیادی نمود تشکر فراوان دارم.

و همین طور مسئولین مدرسه عالی امام خمینی رحمه الله علیه، بالانحصص مدیر محترم مدرسه حجة الاسلام و المسلمین سید سجاد هاشمیان دام ظلّه توفیق روز افزون بدرگاه خداوند متعال مسئلت می نمائیم.

تقديم به:

محضر مبارک حضرت ختمی مرتبت، رحمة للعالمين، احمد مجتبی، محمد مصطفی، «صلی

الله علیه و آله و سلم».

تقديم به:

منجی عالم بشریت و امید مظلومان و مستضعفان جهان حضرت امام مهدی صاحب

الزمان عجل الله فرجه الشریف

تقديم به:

پدر بزرگوارم که من را برای تحصیل علوم آل محمد علیهم السلام تشویق نمود.

ثواب این رساله را به روح بزرگش هدیه می کنم

چکیده مطالب:

تحقیق حاضر که درباره بررسی تطبیقی آیه وراثت صالحان می باشد دارای مقدمه ای کوتاه و

پنج فصل است :

فصل اول: کلیات

در این فصل تبیین موضوع واژگان کلیدی و ضرورت انجام تحقیق بیان شده است .

فصل دوم: در این فصل، آیه وراثت صالحان (لقد كتبنا فی الزبور...) و آیه (نرید ان نمن علی

الذین...) مورد بررسی تطبیقی قرار گرفته است.

فصل سوم: در این فصل، روایاتی که بر حکومت جهانی امام مهدی عجل الله فرجه الشریف

اشاره می کند، و از ائمه اطهار [علیهم السلام] نقل شده ، بیان شده است و در آخر جمع بندی

کلی و نتیجه گیری انجام گرفته است.

فصل چهارم: در این فصل ، ویژگی های حکومت جهانی امام مهدی عجل الله فرجه الشریف

ذکر گردیده است.

فصل پنجم: در این فصل مقایسه بین حکومت جهانی امام مهدی [علیه السلام] و «جهانی

شدن» و تفاوتها و برتری ها بیان گردیده است.

۱	مقدمه
۴	فصل اول: کلیات پژوهش
۴	تبیین موضوع
۴	تعاریف
۵	کلید واژگان
۶	آثار و ضرورت:
۶	پیشینه تحقیق:
۶	سازماندهی:
۶	سؤالات اصلی و فرعی:
۷	فرضیه های تحقیق
۷	اهداف پژوهش:
۸	مشکلات:
۱۰	فصل دوم: تفسیر و تبیین اجمالی آیه وراثت صالحان
۱۰	تفسیر و تبیین اجمالی آیه وراثت صالحان:
۱۰	بررسی مهمترین واژگان:
۱۰	«معنای الوراثة و الوارث»
۱۰	«معنای الارض»
۱۱	«معنای الصالح»
۱۱	معنای «الزبور»
۱۲	معنای «الذکر»
۱۲	بررسی:
۱۳	بشارت حکومت صالحان در مزامیر داؤد [علیه السلام]:

۱۳	حضرت داوود [علیه السلام]:
۱۴	بشارت‌های مزامیر داوود [علیه السلام]:
۱۴	عبارات مزامیر داوود [علیه السلام]:
۱۵	مراد از «الارض» نزد فریقین:
۱۵	(الف) اقوال مفسرین شیعه
۱۸	(ب) اقوال مفسران اهل سنت
۱۸	۱) مراد از «الارض» زمین بهشت است.
۱۸	۲) مراد از «الارض» زمین دنیا است.
۱۸	۳) مراد از «الارض» «زمین مقدس» است.
۱۹	«نقد و بررسی اقوال»: -
۲۰	مراد از عبادی الصالحون در آیه کریمه نزد فریقین:
۲۰	(الف) اقوال مفسران اهل سنت
۲۰	(ب) اقوال مفسران شیعه:
۲۱	نقد و بررسی اقوال فریقین:
۲۴	نتیجه:
۲۵	- آیه وراثت صالحان از دیدگاه روایات: -
۲۵	روایات شیعه: -
۲۶	روایات اهل سنت: -
۲۸	بررسی روایات فریقین
۲۸	آیه وراثت مستضعفین
۲۹	بررسی مهمترین واژگان: -
۲۹	«المن»
۲۹	«مستضعف»
۳۰	«معنای ائمه»

۳۰	..... «معنای الوارثین»
۳۰	..... شأن نزول:-
۳۱	..... مستضعفین چه کسانی هستند؟
۳۲	..... نگاهی به منابع اهل سنت:-
۳۵	..... نگاهی به منابع مذهب اهل بیت [علیهم السلام]:-
۳۵	..... روایات دسته اول
۳۷	..... روایات دسته دوم
۳۹	..... بررسی روایات فریقین:-
۴۰	..... نتیجه بحث-

فصل سوم: حکومت جهانی از دیدگاه « ائمه معصومین علیهم السلام » ۴۲

۴۲	..... احادیثی از پیامبر اسلام:-
۴۵	..... احادیثی از مولا علی علیه السلام «
۴۸	..... احادیثی از امام حسن [علیه السلام]:
۵۰	..... احادیثی از سید الشهداء امام حسین [علیه السلام]
۵۲	..... احادیثی از امام سجاد [علیه السلام]:
۵۴	..... احادیثی از امام محمد باقر [علیه السلام] :
۵۷	..... احادیثی از امام صادق [علیه السلام] :
۵۹	..... احادیثی از امام کاظم [علیه السلام]
۶۲	..... احادیثی از امام رضا [علیه السلام]
۶۸	..... احادیثی از امام جواد [علیه السلام]:
۷۳	..... احادیثی از امام حسن عسکری [علیه السلام]:
۷۷	..... احادیثی از امام مهدی عجل الله فرجه الشریف:
۸۱	..... نتایج روایات:-

فصل چهارم: ویژگی های حکومت جهانی امام مهدی عجل الله فرجه الشریف. ۸۳

۸۳	..... ویژگی اول رشد و تکامل عقول و علوم
۸۴	..... معنای خردمند
۸۵	..... رشد و تکامل عقول و علوم از منظر روایات
۸۷	..... ویژگی دوم عمران و آبادی :

- ۹۰.....: ویژگی سوم دین واحد جهانی
- ۹۱.....: ویژگی چهارم عدالت گستری در سطح جهانی
- ۱۰۳.....: یک نکته مهم
- ۱۱۰.....: ویژگی پنجم: حکومت جهانی امام مهدی [علیه السلام] شرق و غرب را فرا می گیرد
- ۱۱۱.....: ویژگی ششم: روش حکومت جهانی امام مهدی [علیه السلام] روش حکومت پیامبر اسلام است
- ۱۱۳.....: ویژگی هفتم: روش قضاوت
- ۱۱۵.....: ویژگی هشتم رفع تقیه: -
- ۱۱۶.....: ویژگی نهم رضایت و خوشنودی مردم جهان
- ۱۱۸.....: ویژگی دهم امنیت اجتماعی: -
- ۱۲۰.....: نتیجه: -
- ۱۲۱.....: ویژگی یازدهم: سپردن حکومت عدل جهانی به ائمه
- ۱۲۱.....: رابطه ویژگی یازدهم با رجعت:
- ۱۲۱.....: الف) معانی رجعت
- ۱۲۱.....: ب) ادله رجعت: -
- ۱۲۱.....: دلیل اول قسر دائم یا اکثری محال است
- ۱۲۲.....: دلیل دوم: ضرورت تداوم راه مصلحان
- ۱۲۳.....: ضرورت رجعت اهل بیت علیهم السلام
- ۱۲۳.....: ج) گستره انسانی رجعت
- ۱۲۵.....: - جمع بندی: -
- ۱۲۷.....: فصل پنجم حکومت امام مهدی علیه السلام و جهانی شدن**
- ۱۲۷.....: - جهانی شدن: -
- ۱۲۷.....: ریشه تاریخی « جهانی شدن »
- ۱۳۱.....: معانی جهانی شدن:
- ۱۳۱.....: (۱) جهانی شدن یعنی بین المللی شدن
- ۱۳۱.....: (۲) جهانی شدن یعنی آزاد سازی
- ۱۳۲.....: (۳) جهانی شدن یعنی جهان گستری

۱۳۲	.....	۴) جهان شدن یعنی غربی کردن
۱۳۳	.....	۵) جهانی شدن یعنی قلمرو زدایی
۱۳۴	.....	دیدگاه ها و نگرش های متداول و مشهور در مورد جهانی شدن
۱۳۴	.....	۱) جهانی شدن به مشابه یک فرایند یا پروسه تاریخی
۱۳۴	.....	۲- جهانی شدن به مشابه یک پروژه
۱۴۲	.....	-: ابعاد و اهداف :-
۱۴۲	.....	۱) اقتصادی
۱۴۳	.....	۲) سیاسی
۱۴۴	.....	۳) فرهنگی :-
۱۴۴	.....	ویژگی های جهانی شدن :
۱۴۵	.....	آثار منفی جهانی:
۱۴۷	.....	بررسی :-
۱۴۹	.....	حکومت جهانی امام مهدی عجل الله فرجه الشریف
۱۵۰	.....	ساختار حکومت امام مهدی عجل الله فرجه الشریف
۱۵۱	.....	اهداف حکومت جهانی مهدی عجل الله فرجه الشریف :-
۱۵۲	.....	ویژگی ها و برنامه های حکومت جهانی امام مهدی [علیه السلام]
۱۵۲	.....	تفاوت بین حکومت جهانی امام مهدی (ع) و جهانی شدن
۱۵۵	.....	مقایسه
۱۵۸	.....	فهرست منابع

مقدمه

نحمده و نصلى على رسوله الكريم و اله الطيبين الطاهرين

حکومت جهانی اسلام، هدف انبیاء الهی و جانشینان آنان بوده است هدفی که در مدتی اندکی به آن دست نیافتند، و در آن مدت کم نیز، با انواع توطئه های دشمنان خارجی و مقاومتهای داخلی رو برو بودند

اما قیام امام مهدی عجل الله فرجه الشریف در زمانیکه آمادگی پذیرش از داخل امت موجود است، و دشمنان خارجی منکوب شده اند به برپائی حکومتی مبتنی به توحید در سراسر جهان منجر می شود و نابودی کفر و شرک و نفاق در سراسر گیتی را در پی دارد

الآن باید ما کوشش کنیم که افکارمان را در مسئله حضرت بقية الله الاعظم عجل الله فرجه الشریف با آنچه که در متن اسلام آمده تطبیق بدهیم. غالب ما این مسئله را به صورت یک آرزوی کور کورانه یک آدمی که در فکر انتقام است درآوردیم گویا حضرت بقية الله الاعظم عجل الله فرجه الشریف انتظار دارند که خداوند متعال اجازه بدهد که بیایند و مردم مسلمان را از غرق شدن نجات بدهند یا شیعیان را از سختی ها و مشکلات رهائی. مسئله حضرت مهدی [علیه السلام] یک فلسفه بزرگ جهانی است. چون اسلام یک دین جهانی است این را

ما باید به صورت فلسفه جهانی تلقی کنیم وقتی قرآن می گوید: لقد كتبنا في الزبور من بعد
الذكر ان الارض يرثها عبادي الصالحون^۱

صحبت از زمین است نه صحبت از این منطقه و آن منطقه و این قوم و آن قوم اولاً امیدواری
به آینده است دنیا در آینده نابود نمی شود مهدویت مال مستضعفان جهان است تمام
مستضعفان نجات پیدا خواهند کرد کما اینکه قرآن فرمود: وَ تُرِيدُ أَنْ تُكْمِنَ عَلَيَّ الَّذِينَ اسْتَضَعُوا
فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلُهُمْ أُتْنَةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ^۲

ما باید برای حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام آمادگی داشته باشیم خودمان را
بسازیم آماده بکنیم تا بتوانیم به محضر آن بزرگوار مشرف بشویم همان گونه که حضرت بعد
از پُر شدن دنیا از ظلم و فساد ظهور می کند همین طور ظهور حضرت نیاز دارد که افراد
صالح هم به تعداد مطلوب برسد یعنی مشکل از هر دو طرف است.
مشکلات و بدبختی مسلمانان عدم وحدت است و رمز موفقیت مسلمانان و جهان اسلام و
شکست دشمنان قسم خورده اسلام در وحدت بین المذاهب نهفته است.

^۱. سوره انبیا آیه ۱۰۵

^۲. سوره فصص آیه ۵

فصل اول

کلیات پژوهش

تبیین موضوع

تعاریف

بر اساس مفاد آیات و احادیث متعددی آفرینش آسمانها و زمین و مخلوقات دیگر مقدمه آفرینش بشر بوده است به این معنی که انسان در پرتو تدبیر در آیات الهی و استفاده از نعمتهای پروردگار بتواند او را بخوبی بشناسد و تنها از او اطاعت کند تا بکمال حقیقی نائل آید اما از آنجا که ارتباط مستقیم خداوند با بشر مادی ممکن نبوده است انسانهای کاملی را که الگوی تمام صفات الهی بوده اند بعنوان هادی و منجی بشر از هلاکت و شقاوت ارسال فرموده است ولی برغم آنکه انبیاء و حجج الهی وظیفه خود را در باب روشن‌گری و ابلاغ حقایق برای بشر بخوبی انجام داده اند موانع متعددی برای استفاده مردم از آن بزرگواران و همچنین بهره‌مندی از مواهب طبیعت و نعمتهای دیگر در این جهان وجود داشته‌اند مانند فرعونها و نمرودها و سلاطین ظالم دیگری که مانع رشد هدایتی مردم در همه ابعاد زندگی می‌شده‌اند لکن بر اساس قوانین و سنن الهی ما را متوجه این حقیقت کرده‌اند که سرانجام روزی خدای منان برای اثبات حقانیت دین اسلام و وعده‌های برحق قرآن کریم و ارائه قدرت خویش در همین دنیا جلوی ظالمان و غاصبان را می‌گیرد و افراد صالح و بندگان مؤمن خویش را وارث زمین قرار داده و آنان را حاکمان حقیقی خویش می‌سازد و زندگی

آنها و مرام و منش آنها الگویی عملی برای سایر مردم قرار می‌گیرد و این امر را بدست مصلح کل در زمانی جاری می‌کند که فسق و فجور و جور و ستم عالم را فرا گرفته باشد. آیات متعددی در قرآن کریم برای اثبات این مدعا وجود دارد که البته نگارنده این پایان نامه صرفاً در صدد تبیین و تفسیر دو آیه ای است که از آن دو می‌توان تحت عنوان وراثت صالحان یاد نمود و آنها عبارت اند از:

و آیه وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ.^۱

وَأُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ.^۲

نکات مهمی که در این موضوع پژوهشی لازم و تبیین و بررسی می‌باشد عبارت است از بررسی مفهوم اراده الهی و استضعاف و مفهوم ائمه و مراد از ارث، وارث تا از این رهگذر روشن گردد چه کسانی پیشوایان حقیقی و الگویی شایسته الهی هستند که می‌تواند روزی از استضعاف خارج شده و وارث زمین گردند هدف دیگر آن است که بر اساس آیات و روایات اثبات کنیم که این اراده بر حق الهی مهمترین تأویل و مصداقش در فرمان حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام خواهد بود:

کلید واژگان

(۱) وراثت (۲) صالحان

^۱انبیاء: ۱۰۵.

^۲قصص: ۵.

ضرورت:

ضرورت انجام تحقیق:

از آنجا که در جهان کنونی، ظلم و فساد و انواع انحرافات، عالم بشری را فرا گرفته و بشریت را دچار یأس و نگرانی کرده است. بحث و بررسی آیات مربوط به ظهور مصلح کل و منجی عالم بشریت که به اقامه عدل و تشکیل حکومت جهانی مستضعفان خواهد پرداخت منشوری از سیمای صالحان و حکومت مهدی عجل الله فرجه الشریف را فرا روی قرآن پژوهان و مشتاقان دیدار مهدی عجل الله فرجه الشریف می گشاید و امید نشاط در بین انسانها ایجاد خواهد کرد.

پیشینه تحقیق:

از آغاز عصر تدوین تفسیر تا کنون پیوسته در تفاسیر مختلف فریقین، ذیل آیه ۱۰۵ انبیاء و آیاتی متشابه آن، مباحث مفصلی درباره آینده جهان و حاکمیت صالحان مطالبی ارائه گردیده است. همچنین در کتب کلامی (بخش امامت خاصه) آثار ارزنده ای وجود دارد. لکن به صورت یک اثر مستقل و جامع چندان کار نشده است.

سازماندهی:**سؤالات اصلی و فرعی:**

(۱) از دیدگاه فریقین، صالحان در چه زمانی و به رهبری و حاکمیت چه کسی، وارث

زمین خواهند شد؟

(۲) مراد از عباد صالح (صالحون) چه کسانی هستند؟

- (۳) مفهوم وارث زمین شدن چیست؟
- (۴) منظور از (زبور) و (ذکر) چه کتابهایی هستند؟
- (۵) آیه مذکور چه ارتباطی با قیام جهانی حضرت مهدی علیه السلام دارد؟
- (۶) زمین در عصر حکومت صالحان چه نوع شرایط و ویژگی هایی خواهد داشت؟

فرضیه های تحقیق

- (۱) ایمان و اعتقاد به مصلح جهانی و منجی کل بین همه مسلمین بلکه اهل کتاب مشترک است.
- (۲) در دوران حاکمیت عباد صالح عدالت و قسط در پرتو حاکمیت خدا و احکام او تحقق پیدا می کند.
- (۳) از نظر شیعه مهدویت و ظهور منجی کل حضرت مهدی (ع) و حاکمیت صالحان از سوی قرآن و دیگر کتب آسمانی وعده آنرا داده اند.
- (۴) بر اساس کتاب و سنت، زمین و همه امکانات و نعمت های آن در اختیار صالحان قرار خواهد گرفت.

اهداف پژوهش:

- (۱) بر اساس تبیین دیدگاه فریقین در زمینه حکومت جهانی صالحان می توان بر یکی از عقاید مشترک مذاهب مختلف اسلامی تکیه و تأکید نموده و زمینه ایجاد الفت و وحدت و مشارکت بیشتری را در میان آنان پدید آورد.

(۲) در پرتو ایجاد جنبه مشترکی در میان همه فرق اسلامی می توان به موضع گیری گسترده ای علیه ستمگران جهان دست یافت و در نتیجه زمینه تشکیل حکومت صالحان را فراهم آورد.

(۳) بلحاظ علمی و نظری، می توان به دیدگاه های فریقین (نکات اشتراک و افتراق) در زمینه تفسیر آیه وراثت صالحان و اعتقادات آنان در این موضوع، آگاهی یافت.

(۴) ایجاد امید و نشاط و نگاه مثبت به آینده و رهائی از یأس و ناامیدی و نگرانی که بشر دوران مدرنیسم را گرفتار خود نموده است.

مشکلات:

دو مشکل بزرگ که در پیش روی ما در این تحقیق بود عبارتند از:

(۱) عدم سابقه تحقیق در این جنبه، کار را مشکل کرده بود چون طبیعی است اگر در این جنبه کارهای پژوهشی وجود داشت کار را آسان می کرد.

(۲) مطلب دوم این که تحقیق برای شخص در زبان دیگر مشکلات زیادی دارد: لذا احتمال دارد نقایص در محتویات این نوشته وجود داشته باشد.

فصل دوم

تفسیر و تبیین اجمالی آیه وراثت صالحان